

Jubiláló gyakorlóiskolánk köszöntése

- Fél évszázados a Jubász Gyula Tanárképző Főiskola
1. sz. Gyakorló Általános Iskolája -

A Jubász Gyula Tanárképző Főiskola 1. sz. Gyakorló Iskolája 1929. szeptemberétől tölti be funkcióját: az első 20 évében a polgári iskolai, majd folyamatosan az általános iskolai tanárképzéshez kapcsolódott organikus egészként tevékenysége. S ez a munka kezdettől fogva igényesen színvonalas és fogaskeréknyi illeszkedéssel támogatta a tanárképzés elgondolásait, célkitűzéseit. Ezt igazolják a korabeli sajtótermékek, de hosszú évtizedeken keresztül a különböző szempontból megfogalmazott megállapítások is. A tanárképzés elért sikereiben, eredményeiben mindig egyenrangúan benneértették a gyakorlóiskola munkáját is.

A gyakorlóiskola létrejötte

1873–79 között nem volt önálló gyakorlóiskolája a polgári iskolai tanítóképzőnek. A tanítási gyakorlatokat – a két intézet hallgatói számára – a fővárosi polgári iskolában szervezték, de már az első években elég tapasztalatot gyűjtöttek a polgári iskolai tanítóképző vezetői, hogy belássák: ahhoz, hogy jól felkészült, kellő gyakorlattal rendelkező tanítókat bocsássanak ki, önálló gyakorló iskolára van szükség. Ezért nyílt meg Budapesten 1879. szeptemberében a Pedagógiumban – Győri út – a fiú, az Erzsébet Nőiskolában – István út – a leány gyakorló polgári iskola.

Szegeden a gyakorlóiskola

A két budapesti tanárképző intézet egyesítése és Szegedre helyezésével (1928) a gyakorlóiskola is Szegedre került.

Az 1928–29-es tanévben a gyakorlati képzést átmenetileg négy szegedi állami polgári iskolában szervezték meg:

a Dugonics – és Margit utcai polgári leány iskolában,
valamint a Madách utcai és III. kerületi polgári fiúiskolában.

Új épületben a gyakorlóiskola

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző közvetlen szomszédságában építették fel 1929. szeptember 5-re a kétemeletes impozáns stílizált épületet.

Budapestről – a fiú gyakorlóiskolából – mindössze ketten jöttek le Szegedre, Szenes Adolf igazgató és Radnóti Dezsőné Hrabovszky Irén, a magyar nyelv és irodalom szakvezető tanára. (A többi nevelő pályázat alapján az ország különböző polgári iskolájából miniszteri kinevezéssel került az iskolába.)

A gyakorlóiskolai tanárok alkotó munkája

A gyakorlóiskolai tanárok a pedagógia elméletének, gyakorlati megvalósításának számtalan területén kiemelkedő alkotó módon tevékenykedtek. Kétségtelenül a legtermékenyebb – a számunkra is sok szempontból példamutató – munkásságot az 1929–1944. közötti évek jelentették.

A következő területen, formában és tartalommal jelentkezett a szakvezetők alkotó tevékenysége:

- Oktató-nevelő munkájuk magasszintű tudatos elemzése;
- Sajtóorgánum létrehozása, felhasználása;
- Rendszeres önképzésük szervezése;
- A külső iskolák tanárainak segítése, továbbképzési igényük felkeltése, támogatása; a közoktatás aktuális problémái megoldásának segítése;
- Pedagógiai múzeum megalkotása.

A felsoroltakból is látható, valóban igazolódtak Gyertyánffy István szavai: „A gyakorlóiskola felállítása kiváló hatással volt az egész polgári iskolai intézményre, s mindazon nagy országos érdekekre, melyek azzal kapcsolatban állnak.”

Nincs lehetőség arra, hogy ez alkalomból kissé részletesen mutassuk be a nagy-szerű művet, csupán két területét emelem ki a gyakorlóiskolai tanárok alkotó munkájának:

Módszeres értekezletek

Az 1920–21. tanévtől kezdve havonként módszeres értekezletet tartottak, amelyen rendszerint a szakvezető tanárok felváltva adtak elő a pedagógia, a szakdidaktika elméleti-gyakorlati kérdéseiből, saját kutatásaikból olyan színvonalon, hogy leg-többjük különböző folyóiratokban, önálló kiadványokban meg is jelent. Az értekezle-ten – ahol a kezdeti években a főiskola igazgatója elnökölt – résztvett a pedagógia tanára, az összes harmadéves (később negyedéves) hallgató, a meghívott fővárosi (1928-ig) majd a szegedi és környékbeli polgári iskolai tanárok (1929-től).

Továbbképzési, önképzési igény felkeltését jelentette ez a jelentős fórum mind a gyakorlóiskolai, mind a külső iskolában működő tanárok számára. Neves kutatók, egyetemi tanárok is megtisztelték jelenlétükkel, egy-egy előadás megtartásával ezeket az értekezleteket.

Ezek az értekezleteken kezd kialakulni az egységes szemlélet: a tevékenység-, az aktivitás-, a munkaiskola elve, itt alapozzák meg, alakítják ki a *Cselekvés Isko-lája* programját. A két világháború közötti nevelésemélet jelentős, sok tekintetben példamutató, hézgapótló kezdeményezése volt ez a didaktikai, módszertani, peda-gógiai folyóirat, amely 1933–1944 között 12 évfolyamban jelent meg. *Szerkesztője*, a folyóirat koncepciójának kialakítója dr. Kratofil Dezső, az alkotó-kutató kiváló pedagógus; *kiadója pedig a gyakorló polgári iskola tanári testülete*. A folyóirat or-szágosan nagy népszerűségnek örvendett: valamennyi polgári iskolába járt, rövidesen 750 előfizetője volt. (Érthetően folyóiratunk, a Módszertani Közlemények gondolata is ennek alapján fogalmazódott meg.)

A gyakorló polgári iskola könyvtára

Az első kezdeményezés a 20-as évek elejére (1923) nyúlik vissza: dr. Lux Gyula gyakorlóiskolai igazgató egy módszertani kiadvánnyal próbálkozik. Öt évet várat magára: a sorozat első kötete. (1928-ban Budapesten nyomtatták „Az élet iskolája” címen Szenes Adolf igazgató szerkesztésében és elgondolása alapján.) Összesen 34 kötet jelent meg a „Gyakorló Iskola Könyvtára” című sorozatból, és elmondható, hogy valamennyi tantárgy módszeres feldolgozásához, oktatásához szükséges tudnivalókat meg lehetett bennük találni.

Sem a kiadványokhoz, sem a pedagógiai folyóirathoz központi támogatást nem kaptak, azt saját felelősségükre jelentették meg. Egyedülállónak mondható az a sok-oldalú munkásság, amelyet a Szegedi Tanárképző Főiskola gyakorlóiskolájának nevelői ezekben az években megvalósítottak. Ebből az iskolából sugároztak szét az egész országba a hatékonyabb és eredményesebb tanítási módszereket meghatározó pedagógiai, pszichológiai és didaktikai elvek.

A gyakorlóiskola Értesítője

A publikációs lehetőségeket jelentette az évente megjelenő iskolai „Értesítő” is, mert benne – a módszertani értekezletek anyaga mellett – egyéb tanulmányok, kutatási eredmények is napvilágot láttak.

A gyakorlóiskoláé az iskolaépület egésze

1949. március 11-én az iskolaépület keleti részén elhelyezett Állami Szent Imre Általános Iskola egyesült a Gyakorlóiskolával, az épület egésze a Gyakorló Általános Iskola igazgatóságához tartozott. A megszűnés után – az 1. sz. Gyakorlóiskolában – megszervezték a harmadik párhuzamos osztályt, így 1955/56. tanévtől – a jelenlegi létszámnak megfelelően – iskolánkban 24 osztály működik.

A szocialista tanárképzés szolgálatában gyakorlóiskolánk nevelőinek pedagógiai törekvései, alkotó munkája napjainkban

A vázlatosan bemutatott törekvések is jelzik: tartalmasan szép hagyománya alakult ki gyakorlóiskolánkban az oktató-nevelő munka, a jelöltképzés, a neveléstudomány színvonalas művelésének. Hivatásukat szerető, azért tenni akaró és tudó, alkotó pedagógusok hoztak létre napjainkban is felhasználható értékeket a jelzett évtizedekben. Erre építhettünk, ezt felhasználva fogalmazhattuk meg tennivalóinkat a megváltozott körülmények között: az általános iskolai tanárképzés számára. A továbbiakban a jelenleg kialakult képzésrendszer, az iskolai gyakorlat tapasztalatait, nevelőink alkotó munkáját mutatom be.

Az iskolai gyakorlat jelenleg érvényben levő rendszere 1973–76. között alakult ki.

Főbb jellemzői

- A hallgatók a VI. félévben (tehát egy félévvel korábban) kezdik a tanítást.
- 2 hétre emelték – a korábbi 1 héttel szemben – az összefüggő iskolai gyakorlatot.
- 4 hetes időtartamú a külső iskolai gyakorlat a pedagógiai tevékenység önálló szakaszában (korábban 3 hét volt).
- Kötelező napköziotthoni gyakorlaton vesznek részt a jelöltek.
- A zárótanítást nem csoport előtt tartják a hallgatók.
- Az úttörővezetés külön szakvezetőt kapott.
- Az I–V. félév pedagógiai–pszichológiai–tantárgypedagógiai hospitálásai egy egységes rendszert alkotnak.

Ennek megfelelően gyakorló iskolánkban a következő időkeretben szerveződik a gyakorlati képzés.

- *A pedagógiai tapasztalatszerzés szakasza: I–V. félév* (hospitálások, megfigyelések)
- *A pedagógiai tevékenység kezdő szakasza: VI–VII. félév*
 - a) csoportos tanítási gyakorlat
 - b) az egyéni 2 hetes iskolai gyakorlat
 - c) az úttörő gyakorlat
 - d) a napközis hospitálás, önálló gyakorlat
- *A pedagógiai tevékenység önálló szakasza: VIII. félév*
külső iskolai gyakorlat: 1 hónap
Zárótanítás.

A képzés jelenlegi rendszerét több vonatkozásban jobbnak tartjuk az előzőeknél. Helyes, hogy egy félévvel korábban biztosíthatjuk a hallgatóknak, hogy az oktató-nevelő munkában közvetlenül részt vegyenek, abba aktívan bekapcsolódjanak. Ezáltal még biztosabban fejlődnek szaktárgyi, pedagógiai-pszichológiai ismereteik, és alakul marxista világnézetük, még jobban erősödik nevelői hivatástudatuk.

A szakvezetők alkotó-kísérletező munkájának bemutatása

Az iskolai gyakorlat elsősorban az alapok lerakására hivatott. Ez érthető, de nem elegendő, ugyanis a nevelés iránt a társadalmi elvárások arra készítetik a pedagógiát, hogy a jobb eredmények érdekében az elméleti rendszer kidolgozása mellett kísérletekkel is fejlessze a nevelés és oktatás hatékonyságát.

Gyakorlóiskolánk egésze természetszerű aktivitással kapcsolódott bele ezekbe a munkálatokba:

Központilag irányított kísérletek, saját kezdeményezésű pedagógiai próbálkozások, bemutató tanítások, tapasztalatok elemzése, annak továbbadása, tanulmányok közzététele, önképzésük intenzitásának fokozása, pedagógiai pályázatokon való eredményes részvétel, feladatlapok önálló készítése, tankönyvirás, módszertani kultúrájuk fejlesztése, disszertáció készítése mind-mind jelzése az alkotás, a tudatos pedagógiai felkészülés egy-egy területének. *Összességében a következő formában és tartalommal kapcsolódnak be – segítjük – a rövid és középtávú pedagógiai kutatásokat, kísérleteket:*

1. Részvétel a tantervi munkálatokkal közvetlenül összefüggő

országos kísérletekben 1972-től

– *Matematika: 1–8. osztály*

(A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Matematika Tanszékének irányításával.)

– *A természettudomány egybehangolt tanításának kidolgozása és kísérleti ellenőrzése*

(Az MTA Természettudományi Albizottsága kezdeményezése alapján a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kutatócsoportjának irányításával.)

A következő tárgyak korszerű művelődési anyagának egybehangolását, továbbfejlesztését végzik: természetismeret, földrajz, fizika, kémia, biológia.

Részvevő osztályok: 1–8. osztály.

– *Az új tantervekhez készülő tankönyvek, munkalapok kipróbálása*

Irányító szerv: Országos Pedagógiai Intézet

<i>Tantárgyak:</i>	<i>Osztályok:</i>
technika	1. és 4.
környezetismeret	4.
orosz nyelv	4.
magyar irodalom	5.
történelem	6.

2. Részvétel egyéb pedagógiai kísérletekben, módszerek kipróbálásában

A tantervvel közvetlenül összefüggő kísérletek mellett szinte valamennyi szakvezető részt vett az elmúlt években olyan „alkotó” tevékenységben, amely egy-egy módszer, oktatástechnikai eszköz, elméleti feltevés helyességének kipróbálásával volt

kapcsolatos. Ezeket részben országos szervek (OPI), a főiskola tanszékei, de több esetben gyakorlóiskolánk nevelői kezdeményezték.

Néhányat megemlítek közülük:

- Szakosított tantervű matematikaoktatás 7–8. osztályosok számára.
- A kémia új tantervi anyaga kísérleti tankönyvének kipróbálása.
- A differenciált megterhelés lehetőségei testnevelés órán.
- Témazáró feladatlapok készítése: magyar, fizika.
- Kiegészítő munkafüzet, feladatlap készítése: matematika.
- Természetismeret kísérleti tantárgy tananyagához rajzok készítése.
- Kísérleti tankönyvpótló jegyzet összeállítása természetismeretből.
- ITV-adások összeállítása, órarészletek felvétele természetismeretből, fizikából.
- Az új tanterv és munkafüzet kipróbálása: mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás.
- A napköziotthoni nevelőmunka vizsgálata: a vizuális nevelés, a kulturális foglalkozások a szabadidőben, a hazafiságra és internacionalizmusra nevelés témakörében.
- A nevelőmunka elemzésének, a neveltségi szint mérésének korszerű módszerei.
- A szakvezetők tudatos tervező, pedagógiai tevékenységének vizsgálata: különböző alternatívák kipróbálása a VI–VII. félévben.

3. A pedagógiai alkotó-kísérletező tevékenység megfogalmazása, közzététele

Jelentős gyakorlóiskolai nevelőinknek – elsősorban a szakvezetőknek – az irodalmi munkássága, az a tevékenységük, amely tapasztalatainknak megfogalmazásában, publikálásában jut kifejezésre: pályázat, tanulmány, disszertáció formájában.

A továbbképzés segítése: bemutató tanításokkal, előadások tartásával

Nevelőink számottevő segítséget nyújtanak Csongrád, Békés, Bács-Kiskun, Szolnok megye és Szeged város pedagógusainak továbbképzési rendezvényeiken. Ez érthető is, hiszen szakmájukat szerető, azt tudatos pedagógiai-szaktárgyi elemzéssel bemutatni is képes pedagógusok végzik nevelő-oktató munkájukat iskolánkban. Néhány szaktanár pedig az OPI, az Oktatási Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia vagy a Magyar Pedagógiai Társaság szervezésében országos rendezvényeken is rendszeresen közreműködik. Évenként átlagban 30–40 bemutató tanítás, előadás megtartására kerül sor.

Az oktatáspolitikai határozatot követő évek gyakorlóiskolánk számára igen kedvező körülményeket teremtettek. A tantervi anyag kialakítása jelenti az egyik nagy területét munkánknek: tankönyvírás, jegyzetpótló elkészítése, feladatrendszerek kidolgozása, azok kipróbálása formájában. Kiemelkedőbb jelentőségű nevelőinknek az a tevékenysége mégis, amely a módszertani kultúra továbbfejlesztésére, az oktatástechnikai eszközök felhasználására, a különböző szervezeti és munkaformák alkotó alkalmazására irányul. Ebben a – gyakorlati képzést is mindig szem előtt tartó – munkában meghatározó elvként húzódik végig: **Biztos alapot nyújtani a tanárjelölteknek, ugyanakkor kaput nyitni, utat mutatni a jövő tendenciáinak.**

Melyek azok a tendenciák, amelyek napjainkban a didaktikában jelentkeznek, és melyek azok a korszerűsítési törekvések, amelyek a mértéktartó realitáson belül megvalósíthatók? Mindenféle korszerűsítési törekvés alapja, hogy a tanítás-tanulás folyamatát egy egységnek fogjuk fel. Ebben az egységes szemléletben a hangsúly

egyre inkább eltolódik a tanulás irányába. Ebből következik a pedagógus megváltozott szerepe: a folyamat irányítása, lehetőségteremtés, a tanúláshoz szükséges feltételek és az egyénekhez is szóló motívumok biztosítása.

Érthetően ezek az elvek nagyobb arányban igénylik az eddigieknél a tanulói tevékenységre, aktivitásra épülő ismeretszerzést és azok alkalmazását. Ebből természetesen következik, hogy az önálló öntevékeny ismeretszerzés számára szükséges a csoportos és egyéni munkaformában szervezett oktatás is. Ugyanakkor azt is tapasztaltuk, hogy az önálló tanulói tevékenységre épített ismeretszerzés legtöbbször lényegesen időigényesebb. Ezért kutatják, keresik gyakorlóiskolánk nevelői egy-egy témán, éves tantervi anyagon belül annak helyes arányát, hogy melyik anyagrészhöz, didaktikai feladathoz milyen módszerek, módszer-kombinációk a legeredményesebbek abban az adott osztályban, melyben tanítanak. Ugyanakkor azt is tudatosabban tervezik, tapasztalatilag ellenőrzik, hogy mikor milyen szervezeti forma a legeredményesebb: az individuális, a csoportos vagy éppen a frontális. Számottevő törekvéseket találunk nevelőinknél a tanulókat tanítási órák kívül szerzett ismereteinek felhasználására, számbavételére.

Közismert tény, hogy olyan nagy arányú információmennyiséget szereznek a tanulókat tanítási órák kívül, amire számítani kell, fel kell használni, illetve szükség szerinti mértékben át kell alakítani a tankönyvi egyéb segédeszközök szerepét – arányát – egy-egy tanítási órában vagy témánál – attól függően, milyen mérvűen tájékozottak éppen annak az osztálynak a tanulókat. Öröndetes az iskolai könyvtár egyre nagyobb arányú felhasználása a különböző tárgyak tanításához, illetve a szabad idő kultúrált eltöltéséhez. Az is egyértelműen pozitív, hogy a városban megtalálható kiállításokat, múzeumokat is felhasználják szakvezetőink mind a tanulókat neveléséhez, oktatásához, mind a tanárjelöltek képzéséhez. Országosan is elismerésre méltó vizsgálódást végeztünk az értékelés-osztályozás korszerűsítésével kapcsolatban. Több oldalú, komplex vizsgálódással, tényfeltáró, elemző módszerekkel kerestük annak pedagógiai funkcióját.

Munkálkodásunk a téma két jól elkülöníthető területére irányult: az egyik az objektivitás, a teljesítménymérés gyakorlati lehetőségeinek kidolgozása, a másik a pszichés komponenseknek az alkalmazása a didaktikai szituációban. Ezzel igyekeztünk létrehozni az egyensúlyt anélkül, hogy a teljesítménymérés fontosságát tagadnánk, ugyanakkor a kérdést mélyebb összefüggésben a személyiségfejlődés egészébe helyeztük. Az értékelés-osztályozás legfőbb feladata ugyanis, hogy úgy nyújtson információt a személyiségfejlődésről az oktatás-nevelés folyamatában, hogy valamennyi tanulókat jobb munkára serkentsen, ösztönözzön. Pozitívumnak számít a „problémakiindulású” a probléma-célkitűzésű ismeretfeldolgozás”, a gondolkodást, gondolkodó képességet fejlesztő oktatás egyre nagyobb térhódítása. (Több tanulmány is bemutatja ezt a tendenciát.) Ugyancsak említésre méltó tantestületi közösségünknek az a törekvése, amely a tanítás-tanulási folyamatban az oldottabb légkör kialakítására törekszik: pozitív tanár-diák viszony, a tantárgytól függően közvetlenebb kapcsolatot teremtő módszerek alkalmazása (vita, referátumok, előzetes megfigyelési szempontok után beszélgetés, televíziós órák).

Tanulóifjúágunkról

Gyakorlóiskolánk 50 évében sok jó adottságokkal rendelkező tanulókat bontakoztatták ki képességét a megfelelő szintre a hajdani és a jelenleg működő pedagógusok. Jóleső érzéssel tapasztaljuk, Szeged város lakói szeretik iskolánkat, szívesen hozzák ide gyermeküket. Az is megnyugtató számunkra, hogy a középiskolák is elismeréssel nyilatkoznak arról a tudásról, amelyet a továbbtanulókat részére nyújtunk.

Új színfoltot jelent az a tény, hogy 1977/78-as tanévtől a közelünkben felépült megyei diákotthonból mintegy 30 kollégistával bővült tanulóifjúságunk létszáma. A tehetséges – de hátrányosabb körülmények között tanuló – diákok rövid idő alatt alkalmazkodtak kialakult szokásainkhoz, de kötelességtudásban, szorgalomban, magatartás terén a legjobbak közé tartoznak. Szívesen végeznek közösségi megbízatásokat, fegyelmük példamutató. Érthetően az eltérő tantervi anyag pótlása egyénenként jelent különböző mérvű gondot, problémát, de a személyre szóló helyzetelemzés után mind a szakvezető tanárok, mind a főiskolai hallgatók megfelelő segítséget adnak az adottságukhoz mért eredmények eléréséhez.

A gyakorlóiskola a „visszapillantó” tükör szerepét tölti be a tanárképzésben: meglátható belőle, milyen minőségű a főiskolai oktatás, a hallgatók felkészítése:

- Melyek az eredmények, hiányosságok?
- Milyen a választott szakma, „hivatás” gyakorlásához alapul szolgáló adottsága, képessége a jelölteknek?
- Itt szembesítheti a hallgató, jól választott-e pályát,
- Itt bizonyosodik meg arról, képes-e az elvárásnak megfelelni;
- Ugyanakkor a szakvezetők felelőssége itt a legnagyobb mérvű; segíteni, irányítani, korrigálni, példát mutatni.

A gyakorlóiskola a hivatásra nevelés terén is „kulcspozíciót” tölt be: ahogy a szakvezető tanár bemutatja a pedagógus hivatás egészét, szépségét, a realitás talaján a gondokat, problémákat, ezek megoldásának lehetőségeit, ahogy bemutatja az iskolát, amilyen szeretettel beszél tanítványairól, tisztelettel kartársairól, saját pedagógus pályájáról, életéről, ahogy felvillantja a „jövőt”, amilyen emberközébe tud kerülni a hallgatókkal, mind egyszeri, megismételhetetlen hatású a tanárjelöltek hivatástudatának kialakulására.

Kétségtelen, hogy egyetlen képzési intézmény sem adhat ki – éppen napjainkban – „kész”, mindent tudó szakembert, de az is bizonyos, hogy a pedagógusképzés hatékonyságának fokozásához, az eddigieknél tudatosabb és sokoldalúbban átgondolt elméleti és gyakorlati munkára van szükség. Ehhez látnunk kell az előző évtizedek munkáját, törekvéseit. Van honnan merítenünk, hiszen értékes tradíciója kristályosodott ki évszázadnyi időtartamban a tanárképzés egészén belől a gyakorlóiskolának. Jogos büszkeséggel vizsgálhatjuk az elmúlt évtizedek törekvéseit, elődeink – a gyakorlóiskola igazgatóinak, a szakvezető tanárok – alkotó munkáját, akik közül többen emelkedtek a főiskola – egyetem – egy-egy tanszékének élére, lettek főiskolai igazgatók, szereztek tudományos fokozatot, akik kiemelkedő szaktárgyi, pedagógusi tudásukkal, világnézeti elkötelezettségükkel eredményesen nevelték tanítványaikat, akik fáradhatatlanul, önzetlenül adták át tapasztalataik javát a főiskolai hallgatóknak, tanártársaiknak. Van honnan merítenünk, van honnan erőt gyűjtenünk, példát keresünk a következő fél évszázad kezdetének küszöbén.

